

Gul vipstjert *Motacilla flava*

Yellow wagtail

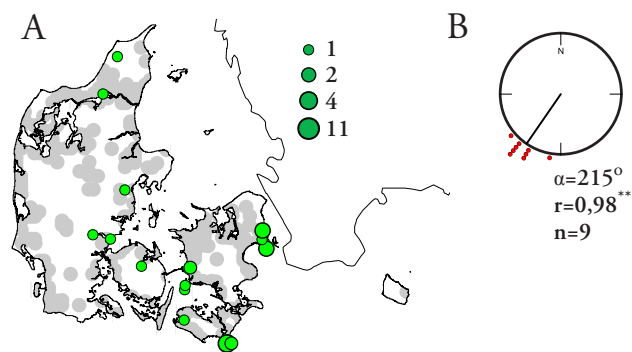

Fig. 2. A) Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er genmeldt, samt artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing sites for birds later recovered, and breeding distribution (1993-96). B) Retning af direkte efterårstræk (aug-dec, >100 km). Direction of direct autumn migration (Aug-Dec, >100 km).

I Danmark yngler den gule vipstjert typisk på fugt-tige enge, især kreaturafræssede strandenge. Tre underarter forekommer regelmæssigt her i landet: *M. f. flava* er en almindelig ynglefugl og trækfugl over det meste af landet, *M. f. flavissima* yngler sjældent langs den jyske vestkyst, og *M. f. thunbergi* er en almindelig trækfugl.

Gul vipstjert er vidt udbredt fra England og Portugal i vest, gennem store dele af Europa, Mellemøsten og Sibirien til Japan og Alaska i øst. I Europa findes

de største bestande i de østlige egne, bl.a. i Rusland, Hviderusland, Ukraine, Polen, Rumænien og Finland. Langt de fleste bestande er trækfugle som overvintrer i Afrika syd for Sahara, Indien eller Sydøstasien, samt i mindre omfang i sydlige Spanien, Nordafrika og Kaukasus. Den gule vipstjert trækker overvejende om dagen. Under trækket og om vinteren kan gule vipstjarter samles i meget store flokke på fælles overnatningslokaliteter, f.eks. i rørskove og på sukkerørsmarker.

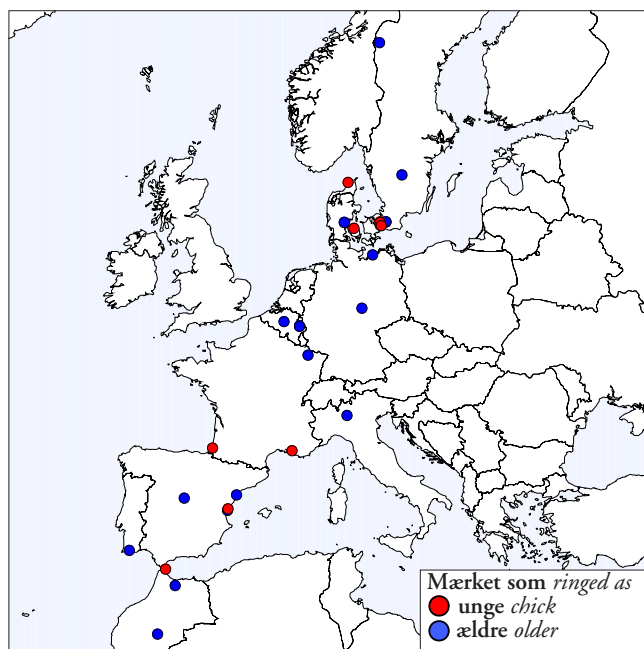

Fig. 1. Samtlige genfund af gul vipstjert ringmærket i Danmark (n=33). All recoveries of yellow wagtail ringed in Denmark (n=33).

Fakta Facts

Mærkninger Birds ringed 11.334

Genmeldinger Recoveries

Antal genmeldinger No. of recoveries	33
-heraf uden for Danmark Recovered abroad	21(64%)
Antal fugle No. of individuals	33
-heraf mærket som unger Ringed as chicks	11(33%)
Genmeldingsandel Proportion recovered	0,3%
Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark Ringed abroad and recovered in Denmark	17

Ekstremer Extremes

Højeste alder Oldest bird	3 år 2 mdr.
Længste afstand Longest dist.	Marokko Morocco 2.969 km
Nordligst Northernmost	Sverige Sweden (63° 16'N)
Sydligst Southernmost	Marokko Morocco (31° 22'N)
Østligst Easternmost	Sverige Sweden (14° 21'E)
Vestligst Westernmost	Portugal Portugal (08° 20'W)

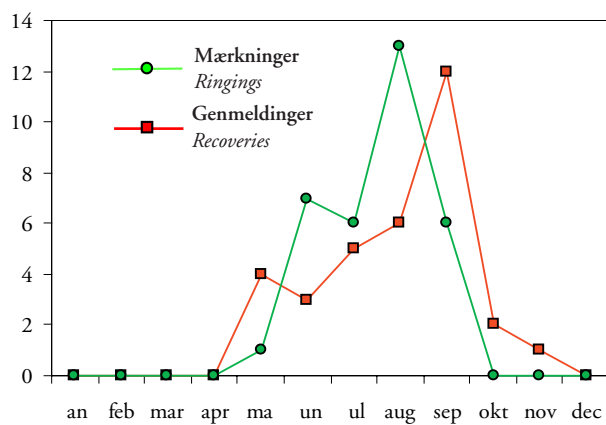

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af gul vipstjert. *Month of ringing and recovery for recovered yellow wagtail.*

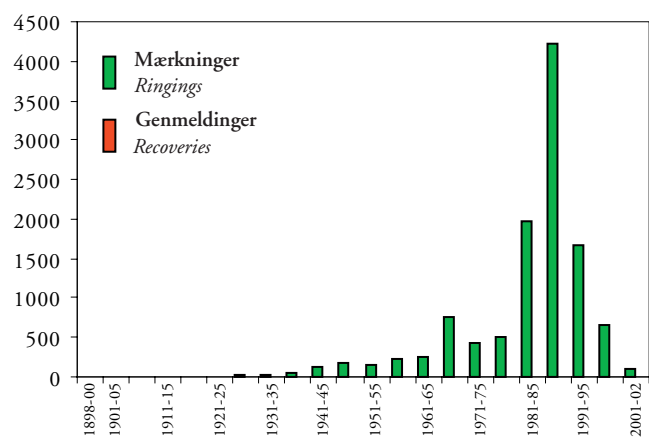

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for gul vipstjert ringmærket i Danmark. *Ringing and recovery year of yellow wagtail ringed in Denmark.*

Mærknings- og genmeldingsdata

I alt 11.334 gule vipstjarter er ringmærket i Danmark; 98 % af Zoologisk Museum. Arten blev første gang mærket i 1921, og frem 1982 blev mærket relativt få (fig. 4). Langt flest gule vipstjarter er ringmærket i perioderne 1983-1989, med gennemsnitligt 848 fugle årligt, og 1995-1996, med gennemsnitligt 983 fugle årligt. Disse høje tal skyldes intensiv mærkning på en overnatningslokalitet ved Gedser. År med mere end 1.000 mærkninger er 1986 (1.481), 1988 (2.122) og 1995 (1.330).

Blot 33 af de ringmærkede fugle er genmeldt, svarende til en genmeldingsandel på 0,3 %. Af de genmeldte fugle er 18 % ringmærket vest for Storebælt, 39 % på Sjælland og 43 % på Lolland-Falster, langt

flest på Gedser Odde (fig. 2A). Fuglene er ringmærket i perioden 12. maj til 29. september; en i maj, 13 i yngletiden og 19 under efterårstrækket (fig. 3). Fuglene fra yngletiden er mærket i Nordjylland (2), på Fyn (1), og Omø (2) samt ved København (8), altså i en ret begrænset del af artens danske yngleudbredelsesområde (fig. 2A). I Danmark er desuden genfundet 17 gule vipstjarter, ringmærket i udlandet; en mærket i yngletiden og 16 under efterårstrækket.

Træk og overvintring

Danske ynglefugle. De 13 genfundne fugle, ringmærket i yngletiden, er alle mærket som unger (11 redeunger og to ungfugle). Når ungerne forlader reden bliver de tilsyneladende i nærområdet frem til begyndelsen af

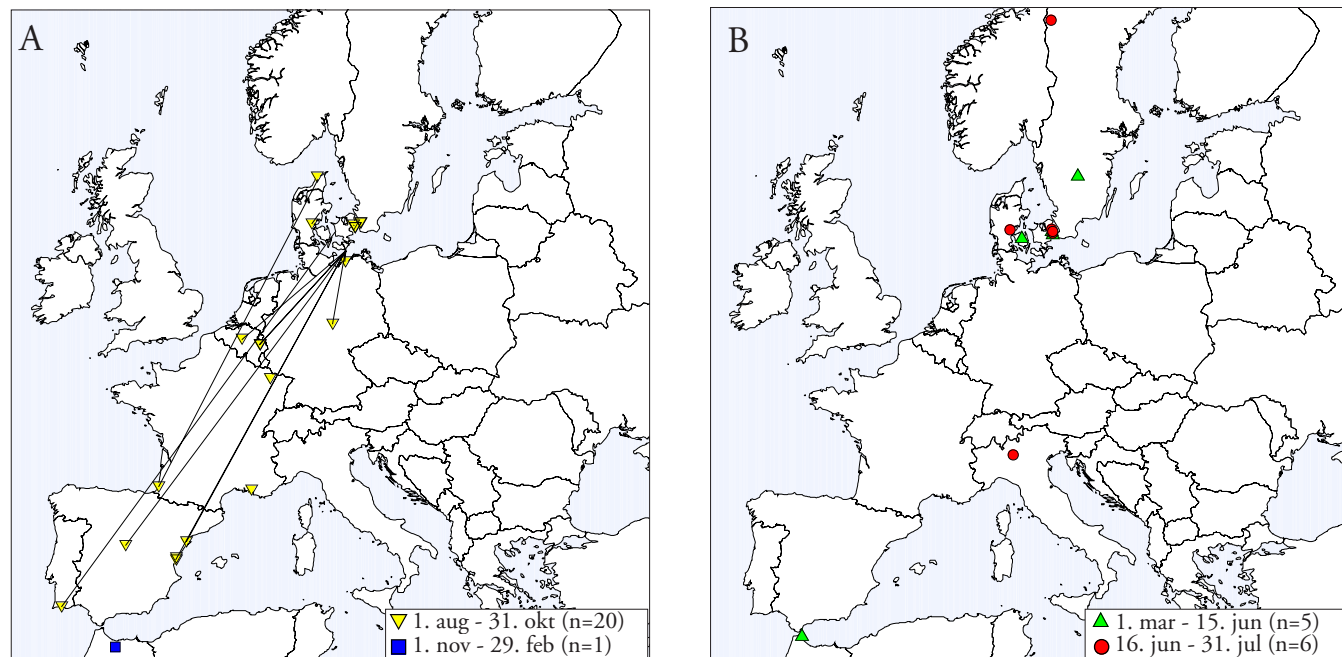

Fig. 5. Genmeldinger fra A) efterårs- og vinterperioden og B) forårs- og sommerperioden af gul vipstjert ringmærket i Danmark. Linjer på kort A viser direkte efterårstræk. *Recoveries during A) autumn and winter and B) spring and summer of yellow wagtail ringed in Denmark. Lines on map A indicate direct autumn migration*

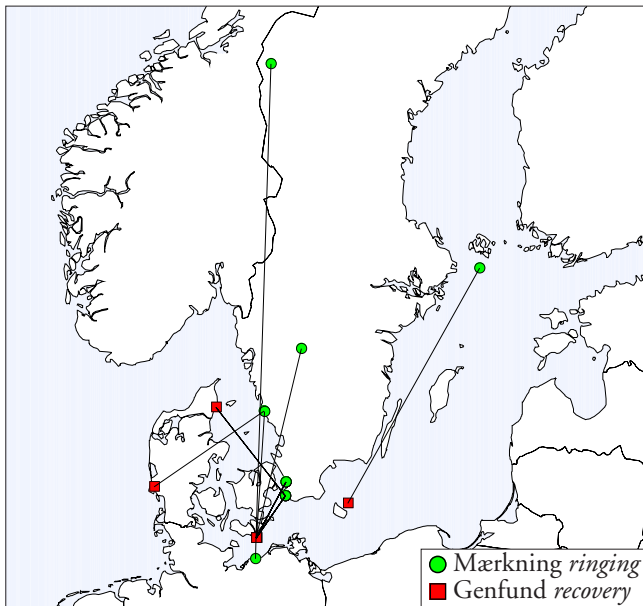

Fig. 6. Mærkningslokaliteter forbundet til genfundslokaliteter for gul vipstjert ringmærket i udlandet og genmeldt i Danmark (n=17). Ringing locations connected to recovery sites for yellow wagtail ringed abroad and recovered in Denmark (n=17).

august; fem unger er i denne første periode af deres liv genfundet tæt på mærkningslokaliteten (<6 km). Fra sidst i juli samles gul vipstjert på fælles overnatningspladser. I efterårsperioden er én dansk ungfugl fundet under sit første efterårstræk: Fuglen, mærket i 1926 ved Hjørring, blev fanget ved Biscayabugten i Frankrig 30. september, en strækning på 1.731 km mod sydsydvest (fig. 5A). Under efterårstrækket er danske gule vipstjerter genfundet i det sydøstlige Frankrig, det østlige Spanien og i det centrale Marokko (fig. 1 & 5A). Der foreligger ingen genfund af danske ynglefugle fra vinterperioden eller fra forårstrækket. Det er derfor forsat ukendt, hvor de danske ynglefugle overvintrer, og ad hvilken rute de returnerer. Tre fugle, udklækket i Danmark, er i en efterfølgende ynglesæson genfundet i Danmark, gennemsnitligt 6 km fra udklækningslokaliteten (2-10 km). Det tyder således på, at unge gule vipstjerter vender tilbage til deres fødelokalitet.

Trækgæsterne. Trækgæster i Danmark kommer fra Sverige og formentlig i mindre grad fra Finland (fig. 1 & 6). I alt 20 efterårsgenfund forbinder Danmark med dette område; 19 fra Sverige og en fra Åland. De fleste er dog ringmærket i efterårsperioden, hvorfor fuglenes nøjagtige ynglesæson er ukendt. Blot to genfund gælder fugle mærket i yngletiden, begge i Jämtland i Sverige (fig. 5B & 6). I hvor stor udstrækning fugle fra ynglebestandene i Norge og Finland trækker gennem Danmark om efteråret er forsat uvist. Genfund af gule vipstjerter mærket i Finland tyder på et træk øst om Danmark (Zink 1975). Fugle fra Sverige er

om efteråret genfundet eller mærket i Danmark fra 20. august til 18. september; 11 i august og syv i september. I Danmark begynder efterårstrækket i starten af august og kulminerer fra midten af august til først i september; efter midten af september ses kun enkelte fugle (Olsen 1992, Lausten & Lyngs 2004). De tidligste genfund syd for Danmark er 2. og 3. september, hhv. i Nordtyskland og Belgien. Første genfund i Sydeuropa er 14. september (fig. 5A). Denne fugl trak med en gennemsnitshastighed på 176 km i døgnet: Fuglen blev mærket ved Gedser 4. september 1996 for 10 dage senere at blive aflæst ved Tarragona i det østlige Spanien, en strækning på 1.756 km. Flere andre fugle har trukket hurtigt, så efterårstrækket fra Danmark til Den Iberiske Halvø ser ud til at forløbe temmelig hurtigt, uden længerevarende stop undervejs. Efterårstrækket fra Danmark gennem Europa er koncentreret mod sydvest (fig. 2B).

Fra vinterperioden foreligger ét genfund: 21. november 1982 blev en dansk-mærket fugl fanget i det nordlige Marokko. Der kan have været tale om en fugl, der fortsat var på vej sydover, da enkelte fugle stadig ses på træk i november i Marokko, og gul vipstjert sjældent overvintrer i dette område (Cramp 1988). Der foreligger ingen genfund af dansk-mærkede gule vipstjerter fra sidst i november til først i maj. Fugle mærket i det nordlige Tyskland og det sydlige Sverige er genfundet i det vestlige Afrika, fra Senegal til Nigeria, og fugle mærket i Øst- og Nordsverige samt i Finland er hyppigst genfundet fra Ghana til Cameroun (Zink 1976).

Fra forårsperioden er det tidligste genfund, og eneste syd for Danmark, fra 2. maj i den spanske enklave Ceuta på Afrikas nordkyst (fig. 5B). Et sommerfund i Italien er med usikker funddato og kan have været en fugl fra forårstrækket. Flere udenlandske bestande benytter tilsyneladende en lidt mere østlig rute om foråret end om efteråret (Zink 1976, Wernham m.fl. 2002). Fra midten af maj er gule vipstjerter atter genfundet på vore breddegrader. I Danmark begynder forårstrækket sidst i april og kulminerer i maj (Olsen 1992, Lausten & Lyngs 2004).

Genmeldings- og dødsårsager

Over halvdelen af genmeldingerne (56%) er aflæsninger af levende fugle, foretaget bl.a. i Tyskland (2), Belgien (3), Frankrig (1) og Spanien (3). Ti genmeldte fugle er fundet døde og fire er skudt eller taget under jagt (Danmark, Italien og to i Marokko). Ud af 12 dødfundne fugle, mærket som ungfugle, er syv rapporteret døde inden de blev et år (58%). Den

længstlevende gule vipstjert i det danske ringmærkningsmateriale blev mindst 3 år og 2 mdr. Fuglen blev mærket som ungfugl 17. august 1983 ved Gedser og aflæst 30. august 1986 i Alsace i Frankrig. En fugl mærket på Getterön i Sverige og fundet i Vestjylland (fig. 6) blev mindst 9 år 10 mdr. og er Europas ældste gule vipstjert (Staab 1998).

English summary

The yellow wagtail is a common breeding bird all over Denmark and a common passage migrant. The first yellow wagtail was ringed in Denmark in 1921, with the greatest number ringed in 1988 (2,122). The recovered birds were ringed from 12 May to 29 September, the majority during autumn at common roost sites. Most of the recovered birds were ringed east of the Great Belt. The recoveries indicate that most juvenile birds stay close to their hatching area until early August. In late September two Danish birds ringed as chicks were recovered in France and in mid-September in eastern Spain. Another bird was recovered in Morocco, but

the recovery date is unfortunately unknown. None of the yellow wagtails from the Danish breeding population have been recovered during the winter season. The mean distance to the hatching site of three birds recovered in a subsequent breeding season was 6 km (2-10 km).

The recoveries show that most passage migrants come from Sweden and probably to a lesser degree from Finland. Birds from populations north of Denmark have been ringed or recovered in Denmark from 20 August to 18 September. From Denmark most birds migrate SSW through France, the Iberian Peninsula and Morocco. The first passage migrant was recovered in the Mediterranean on 14 September (176 km/day). Only one bird was recovered during winter, in Morocco on 21 November. A bird was recovered on 2 May in North Africa, which is the only spring recovery south of Denmark. Fifty-six per cent of the recoveries were live recaptures. Ten birds were found dead and four had been hunted. Seven of the 12 birds that were ringed as juveniles and recovered as dead were found during their first year of life.